

Особливості правового регулювання окремих договірних конструкцій

Схаб-Бучинська Тетяна Ярославівна

к.ю.н., викладач кафедри цивільного права
навчально-наукового юридичного інституту

ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Порівняльна характеристика змісту шлюбного договору за чинним сімейним
законодавством України та законодавством Сполучених Штатів Америки

Інститут шлюбного договору знайшов своє місце у главі 10 Розділу II чинного Сімейного кодексу України. Положення даного кодифікованого акту щодо визначення поняття та змісту шлюбного договору впорядковує майнові відносини між нареченими / подружжям, а також дозволяє поліпшувати взаємні довірчі відносини між ними. І здавалося б говорити про шлюбний договір не має сенсу, адже, останній на теперішній час не є новинкою. Однак, в Україні на сьогодні у разі виникнення проблем при поділі майна чи врегулюванні інших майнових відносин між подружжям, батьками та дітьми спостерігається недостатньо розвинена загальна теорія договірного права щодо подружніх договорів, а практика укладення їх подружжям взагалі пасивна. Слабким є уявлення суспільства про сутність та правову природу шлюбного договору, йому не надається вагомого значення. Тому з метою пошуку недоліків та нових шляхів удосконалення правового регулювання майнових відносин між сторонами даної договірної конструкції, зміцненню інституту сім'ї, уникненні суперечок та конфліктів ми проаналізували положення законів кількох міст Сполучених Штатів Америки, а саме «Акт про сімейне право» (Family Law Act 1975) [1] м. Нью Йорк, «Єдиний акт шлюбного договору» (The Uniform Premarital Agreement Act (UPAA)) [2] штат Невада та шлюбні угоди штату Міссісіпі (Prenuptial Agreements in Mississippi) [3] та здійснили їх порівняльний аналіз із положеннями чинного сімейного законодавства України.

Чималу увагу, присвячену порівняльній характеристиці змісту шлюбного договору за законодавством України приділили вітчизняні науковці - цивілісти

в галузі цивільного та сімейного права, в тому числі вчені цивілістичної школи Прикарпаття. Предметом вивчення інституту шлюбного договору та здійснення порівняльного аналізу вказаної договірної конструкції із законодавством іноземних держав є дисертаційне дослідження О.С. Олійник «Шлюбний договір: порівняльно-правовий аналіз законодавства різних правових систем», К.А. Казарян «Шлюбний договір у міжнародному приватному праві», а також праці Г.О. Гаро, І.В. Жилінкової, Т.А. Кобзевої, Л.В. Липець, О.В. Некрасової, О.О. Ульяненко, С. Фурси, О. Явор та інших.

Так, варто зауважити, що в США кожен штат має свої закони, хоча шлюбний договір в тій чи іншій формі поширений у всіх п'ятдесяти штатах. Так, Єдиний акт шлюбного договору прийнятий 27 штатами (Арізона, Арканзас, Каліфорнія, Коннектикут, Делавер, Колумбія, Флорида, Гаваї, Айдахо, Іллінойс, Індіана, Айова, Канзас, Мен, Монтана, Небраска, Невада, Нью-Мексико, Північна Кароліна, Північна Дакота, Орегон, Род-Айленд, Південна Дакота, Техас, Юта, Вірджинія та Вісконсін), врегулював відносини між подружжям, а також особами, які разом проживають, але свої відносини не узаконюють. На відміну від багатьох інших держав, штат Міссісіпі не дотримується «Єдиного акту шлюбного договору», натомість за основу служать шлюбні угоди Міссісіпі [4].

Згідно статті 92 Сімейного кодексу України шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям [5]. Право фактичного подружжя на визначення правового режиму майна не може врегульовуватися шлюбним договором. Стаття 74 даного кодифікованого акту проголошує, що майно набуте жінкою та чоловіком, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь якому іншому шлюбі за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено **письмовим договором між ними**. Тому фактичному подружжю законодавець дозволяє укладати договір, в якому визначати правовий режим майна, однак чітке законодавче врегулювання договірних відносин між цими суб'єктами відсутнє. Адже законом не

передбачено ні істотних умов такого договору, ні особливостей його припинення.

В американському праві наявний інститут шлюбного договору для подружжя, інститут «дошлюбних угод» для наречених та договір про співжиття для тих членів суспільства, які разом проживають, однак не перебувають у зареєстрованому шлюбі. Так, правовий режим майна подружжя та осіб, що проживають разом, але не зареєстрували шлюб в США може бути двох видів: режим спільності подружнього майна та режим роздільності.

Так, Розділ 6 «Акту про сімейне право» м. Нью Йорк дозволяє укласти як шлюбний договір між подружжям та нареченими, так і ряд інших договорів, суб'єктний склад між якими не уточнюється законодавцем. Це угоди щодо: вирішення сімейних спорів; надання утримання; питання, яке може бути предметом спору між ними в майбутньому, включаючи порядок їх вирішення, а також правові наслідки за невиконання договору [1]. Все майно набуте особами, які проживають разом протягом двох років незалежно від того чи шлюб між ними зареєстровано належить їм на праві спільної сумісної власності [1]. Однак, вже у штаті Невада подружжя укладають шлюбний договір, а особи, які спільно проживають – угоду про спільне проживання. Відмінністю від нашого законодавства є те, що спільне проживання в позашлюбних відносинах у цьому штаті не дає автоматично будь-якій стороні право на придбання будь-яких прав на власність іншої сторони, придбаних у період спільного проживання. Тобто майно, яке набуто фактичним подружжям не набуває правового режиму спільної сумісної власності, а являється власністю того, хто його придбав [4].

Укладаючи шлюбний договір та договір про спільне проживання громадяни США убезпечують свої інтереси, тим самим визначаючи свої взаємні права та обов'язки (як майнові, так і особисті немайнові). Подружжя та особи, які спільно проживають, але шлюб між собою не реєструють вправі визначити правовий режим майна набутого ними із їх спільних доходів, способи реалізації заробітку, планування придбання нерухомості, порядок створення підприємств

та товариств, укладення договорів оренди чи інших угод, фінансову підтримку одне одного після розпаду відносин, встановлення опіки над дитиною, аліменти, успадковування майна іншого партнера, якщо той помирає тощо [4]. Також, законодавець дозволяє подружжю та особам, які спільно проживають у договірному порядку визначити особисті немайнові права, такі як: відвідування іншого партнера у лікарні; прийняття важливих медичних рішень від його імені, а також питання пов'язані із медичним обслуговуванням та допомогою. Таку угоду про спільне проживання пара може укласти в будь-який час - або до, або після того, як вони починають проживати разом [4]. У шлюбному договорі громадяни Америки теж можуть долучити положення, що стосуються, наприклад: інтересів неповнолітніх (про методи виховання та контролю за дитиною; визначення його релігії; порядок зустрічей з дитиною дідусів і бабусь тощо); друзів подружжя (скільки і яких друзів вони хотіли мати, скільки часу вони планують проводити з друзями і які форми спілкування з ними є бажаними); роботи подружжя (хто з них буде працювати, скільки часу ймовірно подружжя витратять на роботу, яким чином вони будуть приймати рішення про зміну роботи тощо) [6, с. 115].

Згідно Сімейного кодексу України шлюбним договором можуть визначатися виключно майнові права та обов'язки подружжя, майнові права та обов'язки подружжя як батьків, а також не можуть регулюватися особисті відносини подружжя, особисті відносини між ними та дітьми. Ми погоджуємося із думкою О. В. Дзери та Т. А. Ариванюк, які вважали, що в шлюбному договорі можна передбачати як майнові, так і немайнові права та обов'язки подружжя [7, с. 182].

Тому із практики Сполучених Штатів Америки варто було б запозичити положення шлюбного договору відносно обов'язків дружини / чоловіка щодо взаємної вірності, допомоги та моральної підтримки одне одному; умови про те, хто з них буде працювати, а хто вести домашнє господарство та виховувати дітей; положення про методи виховання та контролю за дитиною.

Наступною відмінністю положень українського сімейного законодавства та законодавства штату Невада є форма укладення шлюбного договору. Адже, згідно статті 94 Сімейного кодексу України шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. В штаті Невада договір подружжя вправі укласти як в усній формі, так і в письмовій. Однак, юристи радять американським громадянам, все ж таки, укладати договори в письмовій формі, адже, наявність письмового договору гарантує подружжю виконання домовленостей в повній мірі. Але вже у штаті Міссісіпі шлюбний договір укладається виключно у письмовій формі [3].

Спільним між законодавствами двох держав є те, що умови шлюбного договору повинні бути «справедливими» та не можуть ставити одного із подружжя у надзвичайно не вигідне становище. У законодавстві США зазначено, що у разі розірвання шлюбу у судовому порядку суд не стане вимагати примусового виконання договору, який носить явно несправедливий або односторонній характер, особливо у випадках, коли очевидно, що одна із сторін скористалася недосвідченістю протилежної сторони в ділових питаннях. Крім того, суд враховує те, що подружжю може бути складно передбачити, в якому становищі вони опиняться у момент можливого розлучення, і для врахування можливих змін застосовуються норми права справедливості [8, с.16]. Згідно статті 103 Сімейного кодексу України шлюбний договір теж визнається недійсним за рішенням суду у разі порушення прав та інтересів однієї із сторін.

Список використаних джерел:

1. Family Law Act 1975. No. 53, 1975. URL: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018C00462>
2. The Uniform Premarital Agreement Act(UPAA) Vol. 23, 2010.Title 11. Domestic relations. Chapter 122-Marriage. URL: <https://www.leg.state.nv.us/nrs/nrs-122.html>

3. Prenuptial Agreements in Mississippi. URL:
<https://www.divorcenet.com/resources/prenuptial-agreements-mississippi.html>
4. Cohabitation Agreements Easy Order. Category: Agreements. URL:
<https://www.uslegalforms.com/usl/store/cohabitation-agreement/>
5. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 21-22. Ст.135. 3.

6. Жилинкова И. В. Брачный договор. Монография. – Х. : Ксилон, 2005. – 173 с.

7. Сімейне право : підручник / за заг. ред. В. С. Гопанчука. Київ. Істина, 2002. 304 с.

8. Бернхем В. Правова система США: питання сімейного права. Розділ XIII «Сімейне право» з книги Вільяма Бернхема «Вступ до права та правової системи Сполучених Штатів Америки». URL:
[file:///C:/Users/1040/Downloads/prccha_2012_1-2_5%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/1040/Downloads/prccha_2012_1-2_5%20(2).pdf)